

Reservation:

af Herr Friherre *Wrede*, Herr *Sundell*, Herr *Sven Nilsson* och Herr *Philipsson*, hvilka tillstyrkt antagande af den Kongl. Propositionen.

Herrar *von Sydow* och *Holmberg* hafva begärt få antecknadt att de i frågans behandling inom Utskottet icke deltagit.

N:o 24.

Ank. till Riksd. Kansli den 12 April 1873, kl. 6 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.

I detta ämne hafva fyra särskilda motioner blifvit väckta, en inom Första Kammaren af Herr Carl Hasselrot (motionen N:o 6) samt de öfriga inom Andra Kammaren af Herrar O. B. Olsson (motion N:o 29), P. Näsman (motion N:o 81) och J. Erikzon (motion N:o 86); och hafva dessa motionärer föreslagit,

Herr *Hasselrot*: »att lagens stadgande i 26 Kap. 4 § Byggningsbalken, att tingshus och häradshäkte skola af häradet byggas och underhållas, måtte upphävas samt att stadgas må, att denna skyldighet skall af staten öfvertagas»;

eller ock, i fall en sådan lagförändring icke utan föregående utredning af frågan kunde genomföras:

»att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse, med uttalande af den åsigt att staten bör öfvertaga skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfångelse, anhålla att Kongl. Maj:t täcktes i sådant afseende låta tillvägabringa erforderlig utredning angående sättet för sakens genomförande, samt derefter till Riksdagen framställa förslag i ämnet»;

Herr *Olsson*, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det sednare alternativet i Herr *Hasselrots* motion: »att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse, med uttalande af den åsigt att staten bör öfvertaga skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfångelse, anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes i sådant afseende låta tillvägabringa erforderlig utredning angående sättet och villkoren för sakens genomförande samt derefter för Riksdagen framlägga förslag»; samt

Herrar *Näsman* och *Erikzon* sammanstående: »att Riksdagen måtte genom underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af tingshus och häradshäkte, att dessa åligganden blifva för medlemmarne af tingslagen efter billiga grunder gemensamma.»

Enligt erhållna remisser åligger det Lag-Utskottet att öfver dessa framställningar yttrande afgifva.

De i ifrågavarande hänseende nu gällande bestämmelser återfinnas i 26 Kap. 4 § Byggningsbalken, hvilket lagrum är af följande lydelse: »Tingsbyggnad skall hvart härads bygga, efter gårdstället, å vanlig tingsstad eller der Konungens Befallningshafvande pröfvar det för allmogen lämpligast, sedan Rätten deröfver hörd är. Der skall vara en stufva så stor, som tarvas, och två kamrar; och vare häradet skyldigt den byggnad uppehålla. Vid hvart tingsställe skall ock ett fångelse vara, der missgerningsmän må i förvar hållas. För denna byggnad vare ingen fri, utan sätes- och ladugårdar, afhysta rå och rörshemman, så ock preste- och klockarebol.» Varande, enligt Kongl. förordningen den 17 September 1783, jemväl lotshemman befriade från skyldighet att i tingshusbyggnad deltaga.

Under flera föregående riksdagar hafva framställningar blifvit gjorda, åsyftande att lätta ifrågavarande besvär genom en jemnare och mera tidsenlig fördelning af detsamma. Med bibehållande af häradet eller tingslaget såsom gemensamhet för skyldighetens utgörande har man tänkt, att frågan lämpligen kunde lösas på det sätt, som Herrar *Näsman* och *Erikzons* nu framlagda förslag afse; och i öfverensstämmelse härmed beslöto begge Kamrarne vid 1867 års riksdag en underdånig skrifvelse

i ämnet, som dock ej blef expedierad. De framställningar i enahanda syfte, hvilka sedermera blifvit gjorda, hafva strandat emot de betänkligheter man hyst, synnerligast med afseende å svårigheten att uppställa billiga och praktiskt tillämpliga grunder för bidragens utgörande. Emellertid erhöll frågan vid nästlidne riksdag ett nytt uppslag i det att, sedan dåvarande Lag-Utskott uti afgifvet utlåtande tillstyrkt en underdånig skrifvelse, liknande, den af 1867 års riksdag beslutna, samma utlåtande blef af begge Kamrarna till Utskottet återförvisadt, emedan — att döma af den dervid förda diskussion — man fann beaktansvärd den åsigt, som då framställdes derom, att omförmälda onus borde af staten öfvertagas. I anledning häraf framlade Utskottet förslag till en sådan underdånig skrifvelse, som den af Herr O. B. Olsson nu påyrkade. Detta förslag blef dock af Första Kammaren förkastadt, såsom diskussionen angifver, på den grund att det ansågs gå i en för de då väckta motionerna främmande riktning — och sålunda föll frågan äfven den gången.

Vid valet emellan de olika sätten för frågans lösning har Utskottet, efter sorgfälligt öfvervägande, anslutit sig till den uppfattning, som fordrar, att staten skall öfvertaga ifrågavarande besvär. Då rättstillståndets upprätthållande obestriddigen är en statsangelägenhet, synes deraf följa, att staten bör bekosta för sådant ändamål erforderliga anstalter, hvartill tingshus och häradsfängelse äro att hänföra. Jemte det att kostnaderna härigenom blefve fördelade på alla skattskyldige öfver hela landet, skulle undanröddas ett missförhållande, som svårligen kan undvikas om tingslaget bibehålles såsom gemensamhet, det nemligen, att de enskilde deltagarne inom ett litet tingslag betungas betydligt, understundom mångdubbelt, mera än deltagarne inom ett stort, emedan byggnadsskyldigheten är för alla tingslagen i det närmaste lika, oberoende af deras storlek eller folkmängd. Besvärets öfverflyttande på staten skulle ock medföra den fördel, att ett ändamålsenligt ordnande af domskretsar och tingslag derigenom underlättades.

Visserligen är det sannolikt, att byggnadsskyldigheten komme att ställa sig något dyrare för staten än för tingslagen; men om de ekonomiska detaljerna ordnades på ett lämpligt sätt, borde skillnaden ej blifva särdeles afsevärd, synnerligast som staten otvifvelaktigt komme att hålla byggnaderna i ett mera tidsenligt skick, än som i allmänhet är förhållandet. Och hvad särskildt angår häradsfängelserna, är det af synnerlig vikt, att dessa i de orter, som äro belägna på längre afstånd från kronohäktena, så inrättas, att, på sätt redan blifvit ifrågasatt, för-

vandlingsstraff der må kunna undergå, hvarigenom betydliga kostnader för statsverket skulle inbesparas.

Såsom vilkor för besvärets öfverflyttande på staten torde böra bestämmas, att de nu byggnadsskyldige derförinnan skola till staten aflemna ifrågavarande byggnader i laggildt skick. Då likväl på några ställen tingshusen, såsom afsedda äfven för andra ändamål, t. ex. bostad för distriktläkare, lokal för sparbank o. s. v., äro större än behofvet eljest kräfver, synes billigheten fordra, att saken der regleras på det sätt, att till staten öfverlemnas endast de lokaler, som för det ifrågavarande statsändamålet äro behöfliga. På de ställen åter, der tingshus icke finnas och hvarest rättsförhandlingarne hållas i skolhuset, sockenstugan eller annan dertill upplåten eller förhyrd lokal, synes det fortfarande böra ankomma på menigheterna att sjelfva ombesörja och bekosta tillhandahållandet af tjenliga lägenheter, till dess öfverenskommelse kan träffas om den ersättning för besvärets öfvertagande, som möjligen kan anses böra till staten utgå.

Om emellertid menigheterna på landet befrias från skyldigheten att hålla tingshus och häradsfängelse och detta onus öfverflyttas på statsverket, komma naturligtvis äfven städerna att i sin mån dertill bidra. Deremot vore visserligen intet att säga, om ej städerna vore förbundna, att sjelfva bygga sina domstols- och fängelselokaler. Men med bibebållande af denna förbindelse oförminskad gestaltar sig saken annorlunda, och rättvisan kräfver att någon jemkning härutinnan eger rum. I Utskottets tanke sker en sådan lämpligen dymedelst, att statsverket åtager sig att jemväl underhålla stadshäktena, hvilka lika med häradsfängelserna äro afsedda uteslutande till fångars förvarande. De för städerna egendomliga förhållanden synas deremot fortfarande betinga skyldighet för dem att såsom hittills upprätthålla sjelfva domstolslokaler. Dessa lokaler begagnas nemligen i allmänhet äfven till administrativa ändamål, till sammankomster i kommunala angelägenheter o. s. v. Också äro fordringarne i afseende på lokalernas beskaffenhet uti städerna vida större än på landsbygden, hvartill kommer att städerna åtnjuta vissa särskilda förmåner just med afseende å förpligtelsen att sjelfva uppehålla rättsväsendet.

På grund af hvad anfördt blifvit och med föranledande af Herrar Hasselrots och Olssons motioner, får Utskottet vördsamt hemställa,

- 1:o att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse, med uttalande af den åsigt att staten bör öfvertaga skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse, så ock stadshäkte, anhålla, att Kongl. Maj:t

täcktes i sådant afseende låta tillvägabringa erforderlig utredning angående sättet och villkoren för sakens genomförande samt derefter för Riksdagen framställa förslag i ämnet.

Härmed anser Utskottet sig hafva besvarat jemväl Herrar Näsmans och Erikzons motioner i ämnet; och torde Riksdagen således finna,
2:o att dessa motioner ej må till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 April 1873.

På Utskottets vägnar:

H. G. v. GEGERFELT.

Reservationer:

af Herr von Gegerfelt: »Någon giltig anledning att på staten öfverflytta tingslagens urgamla skyldighet att bygga och underhålla tingshus jemte häradsfångelse synes mig ingalunda kunna hemtas deraf att rättstillståndets upprätthållande är en statsangelägenhet och att mindre tingslag jemförelsevis mera än de större deraf betungas. Religionsvården och folkundervisningen äro äfven statsangelägenheter, och deraf beroende skyldigheterna att bygga kyrka, prestgård och skolhus blifva stundom för den ena kommunen känbarare än för den andra, hvilket oaktadt Riksdagen, då den uti särskilda, underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t hänskjutit frågan om en förändrad delningsgrund i afseende på dessa skyldigheter, icke ifrågasatt att fördelningen skulle ske annorledes än på kommunernas medlemmar. De större utgifter ett mindre tingslags innevånare kunna få vidkännas

kännas, motsvaras af fördelarne att hafva domstolen närmare, och det är företrädesvis de som vid densamma hafva sina angelägenheter att bevaka, om än äfven andra understundom måste der sig inställa. Genom tingshusbyggnadsskyldighetens öfverflyttande på staten skulle visserligen tvisten om fördelningsgrunden lösas på ett bekvämt, men ingalunda på ett rättvist sätt. Den föreslagna åtgärden blefve nemligen orättvis mot de för närvarande från en sådan skyldighet befriade. Anspråket mot dem har hitintills ej sträckt sig och torde ej heller billigtvis kunna sträcka sig längre än att de skulle deri deltaga efter fyrk, men genom omfördälda åtgärd komme deltagandet i sjelfva verket att ske i mån af deras andel i bevillningen till staten. Om nu härvid tages till grund för jemförelsen bevillningen efter Bevillningsstadgans 2 Art., enligt hvilken bristen i statsbehofven, sedan öfriga tillgångar blifvit beräknade, uttaxeras, så skulle de, hvilka erlagga bevillning för annat än jordbruksfastighet, få vidkännas dubbelt så stor andel, som om den efter fyrk beräknades. Den föreslagna åtgärden skulle vidare blifva orättvis mot de tingslag som uppfört dyrbara tingshus af sådan beskaffenhet att de ej på många år komme att erfordra någon nämnvärd underhållskostnad och, jemte dessa byggnaders öfverlemnande till staten, finge i beskattningsväg vidkännas utgifter för de tingslag som ej lika fullständigt fullgjort sin byggnadsskyldighet. Den föreslagna åtgärden blefve slutligen och framför allt orättvis mot städerna, hvilka fortfarande finge bygga och underhålla sina egna domstolslokaler och dessutom i mån af sin betydliga andel i bevillningen till staten deltaga i kostnaden för tingshusen å landet. Visserligen har häremot anmärkts att städerna fått donationsjord m. fl. förmåner såsom ersättning för dem åliggande skyldigheter, men obestridligt är att bland dessa ingått den skyldighet som nu blifvit ifrågakämd. Att kostnaden för tingshusbyggnader blefve betydligt större om staten skulle dermed taga befattning än under nuvarande förhållanden torde icke kunna betvivlas, och kostnaden komme ingalunda att förminskas af den åberopade omständighet att tingshusen blefve mera »tidsenliga». Derjemte torde få erinras att det flerstädes inträffade förhållande att tingslagen i förening med domstolslokalerna för andra behof uppfört åtskilliga lägenheter, hvilka icke kunde komma att till staten afträdas, skulle medföra en gemensamhet i egande- och dispositionsrätt som icke komme att för någondera blifva fördelaktig.

På dessa skäl, och då den enda fördel ifrågakämda åtgärder komme att medföra, eller underlättandet af domkretsarnes ändamålsenliga ordnande, efter mitt omdöme, icke på långt när motväger olägenheten af samma åtgärd, hemställer jag,

att Herrar Hasselrots och Olssons motioner icke må vinna bifall.

Deremot, på de af uti flera föregående betänkanden anförda skäl, hvilka alltid af Andra Kammaren och vid riksdagen 1867 jemväl af den Första blifvit godkända, och ej här torde behöfva åter upprepas, hemställer jag med anledning af Herrar Näsmans och Erikzons motioner:

att Riksdagen måtte genom underdånig skrifvelse anhålla att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse att dessa åligganden blifva för medlemmarne af tingslagen efter billiga grunder gemensamma.»

af Herr Friherre *Nordenfalk*;

af Herr *Holmberg*;

af Herr *Sundell*: »För min del hemställer jag, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t, i sammanhang med åtgärderna för underdomstolarnes förändrade organisation, täcktes taga under öfvervägande om och i hvad mån staten bör bekosta byggnadet af tingshus och häradsfängelse samt, efter erforderlig utredning af frågan, derom till Riksdagen afgifva förslag, äfvensom att Kongl. Maj:t behagade, genom utfärdad kungörelse eller annorledes, erinra vederbörande om tillvaron af Justitie-statsministerns cirkulärbref till Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande den 28 November 1845 af innehåll, att vid förefallande frågor om byggnad eller iståndsättande af tingshus och häradsräkter skall tillses, det menigheterna icke må betungas med andra kostnader till sådan byggnad eller reparation, än som pröfvas alldeles oundgängliga, intilldess Kongl. Maj:t, angående ordnandet af domsagorna och tingsställenas belägenhet, fattat Dess nådiga beslut.»

af Herr *M. Jonsson*, som instämt med Herr von Gegerfelt.

Herr Friherre *Wrede* har önskat få antecknadt, att han i frågans behandling inom Utskottet icke deltagit.